

דברי ברכה

יותם הכהן¹⁰

הקדימו לפניי לכבד את כל האנשים המכובדים, ואני מבקש לנצל את מעט הזמן שהוקצה לי כדי לומר מספר דברים, להתייחס למה שנאמר כאן בראשית היום וגם לדברים העמוקים ששמענו מאבא שלי. אבא שלי דיבר על המתח בין הרצוי למצוי. נשאלת השאלה, מהיכן מגיע בכלל הרצוי. כולנו מכירים את המצוי. אלא שכל מי שהיה אי פעם חלק ממערכת, יודע שהרצוי כלל איננו קיים. כשיש מערכת שמתנהלת היטב, שאלת הרצוי איננה עולה, אלא אם כן היא מגיעה ממקום אחר. על כך אני מבקש לדבר כעת.

לשם כך אשתמש במושג פילוסופי שנקרא "אופק". כולנו יודעים שאופק הוא מה שאנו רואים מכאן, מהמקום בו אנו נמצאים. עוד אנו יודעים שמעבר לאופק יש אופק נוסף, אחר, אותו איננו רואים, אך אנו יודעים שאם נתקדם לעברו, נראה אותו. אלא שאז, שוב לא נראה את מה שאנו רואים מכאן. זהו משל לאופק התפיסתי שלנו - אנו רואים מהמקום שבו עומדות רגלינו, אך לא מעבר אליו ואם נתקדם, כבר לא נראה את מה שראינו במקום בו עמדנו.

במובן מסוים זהו ביטוי מורכב יותר לרעיון הפשטני למדי של מרקס, בדבר ההוויה הכלכלית שקובעת את התודעה. הרעיון הזה נכון, אך אני סבור שראוי להרחיב אותו מעבר לכלכלה. אני מבקש לקחת את הרעיון הזה ולעשות לו התאמה מסוימת או השלכה להקשר הארגוני-צבאי. לעתים, אנשים שמאוד הערכנו, כמפקדים וכמצביאים, עברו לתפקידים אחרים ואז דעכו או שקולם לא נשמע עוד. עולה מכאן שאלה מאוד גדולה, שהרי אנו מייחסים לאנשים עצמם את הדבר הגדול הזה ועל כן הלכנו איתם. אגדה צה"לית מספרת על חניכי קורס מח"טים, שהטיולית בה נסעו הגיעה להיכן שהגיעה, ירדו המדריכים, חיכו וחיכו והחניכים נותרו לשבת. אחד המדריכים עלה לטיולית ושאל מדוע הם

---

¹⁰ יותם הכהן, סגן במילואים, אנליסט במכון ראות, בנו של האלוף גרשון הכהן.

אינם יורדים? החניכים השיבו, שאף אחד לא אמר להם לרדת. אני חושב, שהסיפור מתאר במדויק את ”דילמת האופק” - כיצד, כמעט בן רגע, השתנתה הסיטואציה ומפקדים, שהיו מג”דים, שבים להתנהג כטירונים. לכן, האופק איננו רק שאלה של היכן אתה נמצא, אלא גם סוג של מרחב חברתי, של רשת חשיבה. השכל שלנו איננו רק מה שנמצא בראש, אלא הוא גם ”שכל חברתי” בו אנו נמצאים, בהתאם למקום ולנסיבות.

לכן, יצירת אופק איכותי היא המשימה הראשונה במעלה של המצביא. על כך הוא מופקד. עליו ליצור אופק איכותי, שהוא לא רק שלו, אלא של המערכת, ולשם כך יש לו מטה שלם, שכל תפקידו הוא לסייע בידו ליצור ”הרחבה של האופק”. יש דרכים, בהן הוא עושה את זה. אביא דברים ממאמרו של אבי אלטמן (מצביאות: מנהיגות צבאית בדרג העליון, **מערכות**, 439, 2011), בו הוא מצטט את השר והרמטכ”ל לשעבר, משה (בוגי) יעלון:

”את ההצלחות הללו אני מייחס לתרבות ארגונית, המעודדת ביקורת והטלת ספק ודוחה עריצות מחשבתית...סגנון המנהיגות שנדרש על מנת לקיים תרבות שכזו הוא מנהיגות משתפת” (**דרך ארוכה קצרה**, ידיעות אחרונות, 2008, עמ’ 262).

אני סבור, שהיפוכו של הרעיון הזה, המעיד על פער תפיסתי בינינו לבין המציאות, הוא ההרגשה - אם לתאר באופן ציורי - שהאופק סוגר עלינו, שאין מחשבה חדשה, שאין דרך חדשה להתמודד עם הבעיות המונחות לפתחנו. המצביא, על מטהו ועם היכולת להגיע עד אחרון החיילים, מופקד על פריצת האופק.

”האויב המסוכן ביותר לביטחון ישראל”, מצוטט בן-גוריון באותו מאמר, היא ”האינרציה המחשבתית של אלה האחראים לביטחון”.

המצביא שמגלם, יותר מכולם, את יכולתו ליצור אופק איכותי הוא דוד המלך. אנו פוגשים בו את היכולת לדבר עם כל אדם, בכל מקרה, בכל הקשר, גם אם יהיה זה אחרון העבדים, שאול המלך או גולית הפלישתית. תמיד בשיח; לא חייבים להסכים, אבל חשוב לדבר, להיות

במגע. וכך, בשעה שהאופק של שאול הולך ומצטמצם, האופקים של דוד הולכים ומתרחבים.

מדוע בעצם העליתי את המושג הזה, שלכאורה איננו קשור קונקרטי למה שנאמר כאן?

נדמה לי, שהיכולת שלנו ליצור אופקים נוספים, באמצעות החיבור לאנשים רבים ולהקשרים מגוונים, הוא ההזדמנות לפרוץ לרצוי החדש, זה שהמערכת זקוקה לו כדי לנוע.

אחבר את הדברים לברכות שאני מבקש לברך; המושג "אופק" קשור במשמעות של אבא בחיים שלי, גם מהמעט שראיתי אותו כמצביא - היכולת שלו להיות תמיד בהווה, כלומר כאן, בעשייה, בתנועה, ובו בזמן להחזיק אופקים אלטרנטיביים. תמיד להחזיק בחלום, תוך יצירת קשרים אישיים, ישירים מאוד, באווירה חושבת וללא גינוני שררה. זוהי התכונה העיקרית שהייתי מייחס לו, ומתוך כך, אף את היכולת לפרוץ את האופק ולחשוב מחדש ואחרת על כל הבעיות של האופק הסוגר ולהניע כיוונים אחרים.

שתי הדמויות שהזכרתי - שני הדוידים: דוד המלך ודוד בן-גוריון - הן שתיים מהדמויות, שמעשירות ומקיפות את האופק של אבא שלי. הייתי אף אומר, שניים מקציני המטה החשובים, או להיפך, שאבא שלי הוא קצין המטה שלהם.

אם יורשה לבן לברך את אביו, אאחל לך שתמשיך ליצור ולפרוץ אופקים חדשים, כאלו שישפיעו באופן חיובי על החברה הישראלית. כפי שראינו כאן היום, נראה שהאופקים שלנו הולכים ומצטמצמים, ונראה שההרגשה שהאופק הולך וסוגר היא הרגשה משותפת בחברה הישראלית. נקווה, שמתוך דיבור ומתוך חשיבה אחרת, מהעבר, מההווה ומהעתיד, אפשר יהיה לפרוץ את האופק ולהגיע למקומות טובים יותר.